

แสงสีในวัฒนธรรมล้านนา

LIGHT AND COLORS
IN THE LANNA CULTURE

พิมพ์นิภา ก้อนคำ ¹

Pimnipa Konkam

กนิษฐา พวงศรี ²

Kanittha Puangsri

kanitthaau@hotmail.com

¹ นักศึกษาศาสาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
Student, Major Art Education Chiangmai Rajabhat University

² อาจารย์สาสาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
Lecturer, Major Art Education Chiangmai Rajabhat University

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องแสงสีในวัฒนธรรมล้านนา เป็นการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมที่ได้แนวความคิดและแรงบันดาลใจจากความงาม และความมีเสน่ห์ของแสงสีในเวลากลางคืนที่เกิดขึ้นภายในงานเทศกาลสีส่นของการจัดงานประเพณีสลากย้อม ณ วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยจึงนำมาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างผลงานศิลปะ โดยผ่านการถ่ายทอดผ่านผลงานจิตรกรรมในรูปแบบกึ่งนามธรรม โดยใช้ทฤษฎีสีมาถ่ายทอดเรื่องราว สีส่นของงานประเพณี เพื่อเป็นประโยชน์ต่อตนเองในการพัฒนาการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในอนาคต และผู้ที่สนใจในการศึกษาศิลปะต่อไป

คำสำคัญ : จิตรกรรมสร้างสรรค์, แสงสี, วัฒนธรรมล้านนา

ABSTRACTS

The research entitled Lights and Colors in the Lanna Culture is a painting creation which its concept and inspiration derived from beauty and charm of lights and colors at night taking place within the Salakyom festival at Wat Phra That Hariphunchai Woramahawihan, Lamphun Province. The researcher took it as inspiration to create art works through the semi-abstract painting style using the theory of color to transmitting story, and colors of the festival in order to enhance self-development for works of art creation in the future, and benefit those interested in further art study.

Keyword : Creative painting, Light and color, Lanna culture

บทนำ

ประเพณีทานสลาก คือ การทำบุญสลากภัตในล้านนาไทย มีเรียกชื่อแตกต่างกันไปตามท้องถิ่นบางแห่งว่า “กินก๋วยสลาก” บางแห่ง “กินสลาก” บางแห่งว่า “ตานก๋วยสลาก” ในความหมายเป็นอย่างเดียวกัน สำหรับวิธีการทำบุญมีแตกต่างกันไปตามความนิยมในท้องถิ่นของตน ประเพณีกินก๋วยสลาก หรือทานสลากนี้เป็นประเพณีเก่าแก่ที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา ตั้งแต่พุทธสมัยที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ปรากฏในพระธรรมบทขุททกนิกายว่า “พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญพระสาวกอรหันต์ของพระองค์คือ พระโกณฑธานเถระ ซึ่งเป็นผู้มีโชคดีในการจับสลากได้ที่หนึ่งทุกครั้ง แม้พระพุทธเจ้าก็สู้ท่านไม่ได้ พระสาวกทั้งหลายมีความสงสัยว่า ทำไมท่านจึงมีโชคดีเช่นนั้น พระพุทธเจ้าตรัสรับบอกแก่ภิกษุสงฆ์ทั้งหมดว่า โกณฑธานปรารภว่าถ้าเลือกอะไร แข่งขันอะไร ขอให้ได้ที่หนึ่งเสมอ ดังนั้นในชาตินี้โกณฑธานจึงเป็นคนโชคดี ประเพณีถวายสลากภัตหรือประเพณีถวายข้าวสลาก หรือ กินก๋วยสลากนั้น ทำกันมาตั้งแต่เดือน 12 เหนือเพ็ญเรื่อยมาจนถึงต้นเดือนยี่เหนือ คือ ช่วงเดือน 11-12 ของภาคกลาง ชาวบ้านจะนำพืชผลมาถวายเป็นก๋วยสลาก นิมนต์พระสงฆ์จากวัดใกล้เคียงมารับไทยทานสลาก ซึ่งศรัทธาประชาชนร่วมกันถวาย สลากภัตของทางเมืองเหนือ ประกอบด้วย สลากหน้อย คือ สลากกระชู่เล็กๆ และสลากก้วยใหญ่ หรือ สลากโชค สลากก้วยเล็ก ใช้ถวายอุทิศแด่ผู้ตาย หรือทำบุญเพื่อเป็นกุศลในภายหน้า ส่วนสลากก้วยใหญ่ ใช้ถวายเป็นมหากุศลสำหรับบุคคลผู้มีกำลังศรัทธาและร่ำรวยเงินทอง ทำถวายเพื่อเป็นปัจจัยให้มีบุญกุศลมากขึ้น พิธีถวายสลากภัต ที่นิยมมี 3 ประเภท คือ 1) สลากเอาเส้น ซึ่งประชาชนจับสลาก แล้วนำไทยทานไปถวาย 2) สลากที่พระสงฆ์จับสลากเอง 3) สลากย้อม ซึ่งนิยมทำกันในกลุ่มไทยยอง ซึ่งหญิงสาวภายในหมู่บ้านจัดถวายเป็นประเพณี ประเพณีการ “ทานข้าวสลาก” หรือการ “กินก๋วยสลาก” ตามสำเนียงการพูดของเมืองเหนือนี้หมายถึงประเพณีทานสลากภัต เป็นประเพณีที่ชาวเหนือถือสืบเนื่องมาช้านานแล้ว การทานก๋วยสลากจะเริ่มในราววันเพ็ญเดือน 12 เหนือ (คือเดือน 10 ได้เดือนกันยายน) และสิ้นสุดเอาในเดือนเกียงดับ (เดือน 11 ได้) การทานก๋วยสลาก (หรือบางแห่งเรียกว่า ตานข้าวสลาก) ในจังหวัดเชียงใหม่ในสมัยก่อนนั้นจะต้องทำที่วัดเชียงมั่น อันเป็นปฐมอารามในจังหวัดเชียงใหม่ก่อน ที่ลำปางก็จะเริ่มที่วัดปงยางคก ซึ่ง

เป็นวัดต้นตระกูลของเจ้าเจ็ดตน คือ เจ้าทิพย์ช้าง ปัจจุบันมักจะทำกันตามสะดวก ก่อนวันทำพิธี “ทานก๋วยสลาก” 1 วัน เรียกว่า “วันดา” เป็นวันจัดเตรียมสิ่งของเครื่องไทยทาน พวกผู้ชายก็จะจัดการจักตอกสาน “ก๋วย” ไว้หลายๆ ใบ บางครอบครัวอาจจะทำหลายสิบลูกแล้วแต่ศรัทธาและกำลังทรัพย์จะอำนวยให้ ทางฝ่ายหญิงก็จะจัดเตรียมห่อจกกระจุกกระจิก เช่น ข้าวสาร พริก หอม กระเทียม เกลือ กะปิ ปลาร้า ขนมห้าม ต้ม และอาหาร เช่น ห่อหมก (ทางเหนือเรียกห่อหนึ่ง) ชื่นปิ้ง (เนื้อทอด) เนื้อเค็ม หมากเมี่ยง บุหรี่ ไม้ขีดไฟ เทียนไฟ สีย้อมผ้า ผลไม้ต่างๆ เครื่องใช้สอยต่างๆ ตามแต่ศรัทธาและฐานะ สิ่งของต่างๆ เหล่านี้จะบรรจุลงในก๋วยซึ่งกรุดด้วยใบตองหรือกระดาสีต่างๆ เมื่อจัดการบรรจุสิ่งของต่างๆ ลงในก๋วยเรียบร้อยแล้วก็จะเอา”ยอด” คือ สตางค์หรือธนบัตรผูกติดไม้เรียวเสียบไว้ “ยอด” ที่ใส่นั้น ไม่จำกัดว่าจะเท่าใดแล้วแต่กำลังทรัพย์และศรัทธาจะอำนวยให้ เมื่อเตรียมสิ่งของดังกล่าวเสร็จเรียบร้อยแล้ว เช้าวันรุ่งขึ้นในวันทานสลาก เขาก็จะใช้เด็ก ลูกหลานเอาเสื่อไปปูที่ลานวัด หรือตามศาลาบาตร และเอา “ก๋วยสลาก” ไปวางเรียงไว้เป็นแถวๆ ส่วนผู้เฒ่าผู้แก่ก็จะจัดเตรียมขัน (พาน) ข้าวตอกดอกไม้ ธูปเทียน ถือขัน (พาน) ไปวัดกันเป็นหมู่ๆ บ้างก็งมมือลูกหลานไปด้วย ส่วนพวกหนุ่มๆ สาวๆ ก็ไม่เหมือนกัน ส่วนมากไปกันเกือบหมดทั้งครอบครัว เพราะถือว่าการทานสลากกัณฑ์นี้มีอันสืบสันตมา และจะได้ช่วยกันเอา “ก๋วยสลาก” ไปถวายพระในเวลาที่มีการเรียก “เส้นสลาก” ขออธิบายเรื่องเส้นสลากสักเล็กน้อย “เส้นสลาก” ที่กล่าวนี้ ผู้เป็นเจ้าของ”ก๋วยสลาก”จะต้องเอาใบลานหรือกระดามาตัดเป็นแผ่นยาวๆ จารึกชื่อเจ้าขอไว้ และบอกด้วยว่าอุทิศส่วนกุศลนั้นให้ใครบ้าง คำจารึกในเส้นสลากนั้นมักจะเขียนดังนี้ “สลากข้าของนี้ หมายถึงผู้ชำนายแก้ว นางดี ขอทานให้กับตนตัวกายหน้า” หมายถึง ถวายทานไว้อุทิศส่วนกุศลไว้สำหรับตัวเอง เมื่อล่องลับไปแล้วจะได้รับเอาของไทยทานนั้นในปรโลก ซึ่งเป็นความเชื่อของพุทธศาสนิกชนทั่วไปว่า เมื่อทำบุญถวายทานไว้ในพระศาสนาแล้วเมื่อล่องลับดับขันธไปก็จะได้ไปเสวย อันสืบสันตมาบุญนั้นในโลกหน้า และจะมีการอุทิศส่วนกุศลนั้นให้ญาติพี่น้องผู้ ล่องลับไปแล้ว “ผู้ชำนานเสนา บางบุ บ้านวังม่วง ขอทานไว้ถึงนางจันทาผู้เป็นแม่ที่ล่องลับไปแล้ว ขอหื้อไปรอดไปถึงจิมเตอะฯ” เป็นต้น (มณี พะยอมยงค์, 2537)

จังหวัดลำพูน เป็นอีกจังหวัดทางภาคเหนือที่สืบสานประเพณีที่โดดเด่นและมีหนึ่งเดียวในโลกก็คือ “ประเพณีสลากย้อม” เป็นส่วนสำคัญของงานประเพณี “ทานสลากภัตร” ซึ่งเป็นการทำบุญประจำปีก่อนออกพรรษา จะจัดทานสลากภัตรในวันขึ้น

15 คำ เดือน 10 “สลากย้อม” เป็นการถวายนานเพื่อเป็นพุทธานุชาของหญิงสาว บางพื้นที่จำเพาะเจาะจงว่าต้องเป็นหญิงสาวที่มีอายุ 20 ปีเท่านั้น ขณะที่บางพื้นที่ไม่จำเป็นต้องให้เป็นช่วงอายุ 20 ปี โดยประมาณ อาจจะมากกว่าหรือน้อยกว่าสัก 2-3 ปีก็ได้ แต่สิ่งที่เชื่อเหมือนกันก็คือต้องเป็นหญิงสาวที่ยังไม่แต่งงาน และเชื่อกันว่าการถวายสลากย้อมของหญิงสาวจะได้รับอานิสงส์ผลบุญสูงยิ่ง เทียบเท่ากับการบวชของผู้ชาย สลากย้อมนี้จะทำเป็นต้นไม้ หรือกิ่งไม้สูงประมาณ 4 – 5 วา มีร่มกางที่ปลายยอด ลำต้นสลากจะมีฟางมัดเป็นก่า ๆ เพื่อจะได้ปักไม้และเครื่องใช้ไทยทาน ซึ่งมีผลไม้ต่าง ๆ เช่น กล้วย อ้อย ส้มโอ ขนมห่อต่าง ๆ และมีเครื่องนอน เครื่องเงิน เครื่องทอง เช่นเดียวกับการทานสลากโชค ซึ่งสลากโชคบางทีก็ทำเป็นต้นไม้หรือกิ่งไม้ก็มี การให้ทานสลากย้อมนี้ส่วนมากเป็นพวกไทยอง โดยไทยองกับไทลื้อเป็นพวกเดียวกันที่เรียกว่าไทยองนั้น เรียกตามชื่อบ้านเมืองเดิมของพวกไทลื้อกลุ่มนี้ คือ เมืองยอง กลุ่มคนไทยองมีความนิยมมาแต่อดีตว่า หญิงสาวผู้ใดที่ยังไม่ได้ทานสลากย้อมก็ยังไม่ควรแต่งงานมีครอบครัว ต่อเมื่อทานสลากย้อมแล้วจึงจะมีครอบครัวได้ ชีวิตการครองเรือนก็จะมีความสุขความเจริญ ในจังหวัดลำพูนจะมีการทานสลากภัตรหรือ “ทานก่วยสลาก” ที่วัดพระธาตุหริภุญชัยเป็นประจำทุกปี ในเดือน 12 เหนือ (เดือน 10 ไต) ขึ้น 15 ค่ำ (จักรพงษ์ คำบุญเรือง, 2561: Online) โดยในงานประเพณีที่สำคัญนี้จะมีการประดับประดาตัวอาวรามอย่างสวยงามมีการประดับไฟหลากสีในช่วงเวลากลางคืนทำให้เกิดความสวยงามของแสงสีจากไฟประดับ ซึ่งผู้วิจัยได้รับแรงบันดาลใจจากความงดงามของแสงสีจากการประดับภายในวัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร จังหวัดลำพูน ซึ่งถือเป็นเสมือนแสงสีแห่งบุญประเพณีในวัฒนธรรมของชาวล้านนาที่ส่องแสงสวยงามสะท้อนวิถีวัฒนธรรมความเชื่อที่สืบทอดกันมาเป็นรากทางวัฒนธรรมล้านนาของคนในจังหวัดลำพูนจนถึงปัจจุบัน

จากความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยเกิดความประทับใจในรากทางวัฒนธรรมล้านนาในประเพณีทานสลากภัตรหรือ “ทานก่วยสลาก” ที่วัดพระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูนที่เป็นเสน่ห์จากความสวยงามของแสงสีจากการประดับตกแต่งแสงไฟในเวลากลางคืนที่เปรียบเสมือนโคมประทีปส่องสว่างสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของคนล้านนาในจังหวัดลำพูน จึงเป็นแรงบันดาลใจในการนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะ โดยผ่านการถ่ายทอดผ่านผลงานจิตรกรรมในรูปแบบกึ่งนามธรรมและการใช้เทคนิคของสีชั้นที่ 3 มาถ่ายทอดเรื่องราวแสงสีในวัฒนธรรมล้านนา ด้วยการวิเคราะห์ทัศนธาตุประกอบด้วย

1) เส้น (Line) 2) รูปร่าง-รูปทรง (Shape & Form) 3) น้ำหนักแสงเงา (Tone) 4) สี (Color) 5) พื้นที่ว่าง (Space) ทั้งนี้เพื่อนำเสนอผลงานศิลปะผ่านแรงบันดาลใจจากพิธีกรรมและความเชื่อ เป็นการสะท้อนจิตนาการสู่การสร้างสรรคศิลปะเพื่อให้วัฒนธรรมความเชื่อของคนในท้องถิ่นยังคงอยู่สืบไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์และสร้างสรรค์จิตรกรรมกึ่งนามธรรมโดยใช้แรงบันดาลใจจากแสงและสีในงานประเพณีสลากย้อมในวัฒนธรรมล้านนา วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร จังหวัดลำพูน

วิธีการศึกษา

1. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 1.1 ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีสลากย้อม แสงและสีในงานประเพณีสลากย้อมในวัฒนธรรมล้านนา วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร จังหวัดลำพูน จากการลงพื้นที่ถ่ายภาพ หนังสือนิตยสาร วารสาร วรรณกรรม และสื่ออิเล็กทรอนิกส์
 - 1.2 ศึกษาเทคนิคกระบวนการสร้างสรรคงานจิตรกรรมรูปแบบกึ่งนามธรรม
 - 1.3 รวบรวมข้อมูลที่ศึกษาค้นคว้าและนำไปสร้างสรรคผลงาน
2. ขั้นตอนการปฏิบัติงาน
 - 2.1 ศึกษาข้อมูลอันเป็นที่มาของแรงบันดาลใจ ประมวลความคิดกลั่นกรองออกมาเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรคผลงาน
 - 2.2 สร้างภาพร่าง (Sketch) จำนวน 5 ชิ้น วิเคราะห์ปรับปรุงรูปแบบ เพื่อนำเสนอหัวข้อศิลปศึกษานิพนธ์ ผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการ 2 ชิ้น สรุปได้ผลงาน 2 ชิ้น
 - 2.3 ปฏิบัติงานอย่างสร้างสรรค ตามต้นแบบที่ผ่านการอนุมัติ
 - 2.4 วิเคราะห์และสรุปผลการสร้างสรรค เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาผลงานต่อไป

2.5 ปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม ให้ผลงานตรงตามแนวความคิด โดยการใช้สีที่เพิ่มเติมลงไป จากภาพร่างตามแนวคิดที่วางแผนไว้ตามแนวความคิด

2.6 วิเคราะห์ผลงานเพื่อหาจุดเด่นและข้อบกพร่องที่เกิดขึ้น เพื่อพัฒนาแก้ไข ให้ผลงาน มีความสมบูรณ์มากที่สุด

2.7 บันทึกข้อมูลการสร้างสรรคผลงานในแต่ละช่วง เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาผลงาน

2.8 สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษา

การสร้างสรรคผลงานชุด “แสงสีในวัฒนธรรมล้านนา” เป็นการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมที่มีแนวความคิดจากเรื่องราวในวัฒนธรรมของชาวล้านนาที่เกี่ยวกับแสงสี ความงาม และความมีเสน่ห์ของแสงสีในเวลากลางคืนที่เกิดขึ้นภายในงานเทศกาล สีสนของการจัดงานประเพณีของล้านนาคืองานประเพณีสลากย้อม ณ วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยจึงนำมาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างผลงานศิลปะ โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดผลงานจิตรกรรมในรูปแบบกึ่งนามธรรมและการใช้เทคนิคของสี มาถ่ายทอดเรื่องราวสีสนของประเพณี ด้วยการวิเคราะห์ทัศนธาตุประกอบด้วย 1)เส้น (Line) 2)รูปร่าง-รูปทรง (Shape & Form) 3)น้ำหนักแสงเงา (Tone) 4)สี (Color) 5)พื้นที่ว่าง (Space) ตามรายละเอียดต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ทัศนธาตุ ผลงานสร้างสรรค์ชิ้นที่ 1

1.1 เส้น (Line)

เส้นเป็นทัศนธาตุสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างงาน เส้นช่วยกำหนดทิศทางของภาพ กำหนดระยะสร้างทัศนียภาพ (Perspective) และเส้นที่ปรากฏในผลงานเป็นเส้นขอบของรูปร่างของสถาปัตยกรรม และเป็นเส้นของวัตถุสิ่งของทั้งหมด ซึ่งมีทิศทางเส้นตรง เส้นทแยง และเส้นอิสระ เป็นไปตามขอบของวัตถุต่าง ๆ เพื่อกำหนดสัดส่วนรูปร่าง รูปทรงขององค์ประกอบในผลงาน

เส้นที่เป็นจุดเด่นที่สุดก็คือ เส้นทแยง ที่เป็นเอกลักษณ์ของเส้นสายสัญญาณทำให้เกิดมิติและระยะของผลงาน

ภาพที่ 1 การแสดงเส้นสายสัญญาณที่อยู่ในผลงาน

1.2 รูปร่าง-รูปทรง (Shape & Form)

ในผลงานชิ้นนี้แสดงให้เห็นถึงรูปร่าง-รูปทรงของเจดีย์และต้นสลากย้อม มีการวางองค์ประกอบโดยใช้ทัศนธาตุต่างๆ ซึ่งส่วนมากจะเน้นเป็นรูปทรงของสถาปัตยกรรมนำมาเป็นจุดเด่นของภาพ โดยเน้นรูปทรงแบบเรขาคณิตในการจัดวางองค์ประกอบของผลงาน

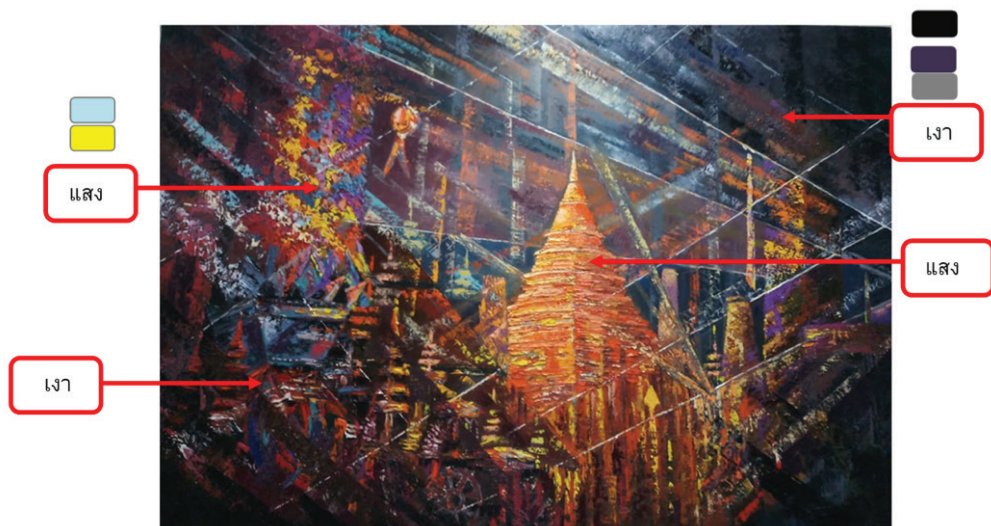

ภาพที่ 2 การแสดงรูปร่างรูปทรงที่อยู่ในผลงาน

1.3 น้ำหนักแสงเงา (Tone)

แสงและเงา เป็นองค์ประกอบมีความสำคัญต่อผลงานอย่างมาก แสง เมื่อแสงส่องกระทบกับวัตถุจะทำให้เกิดเงา แสงและเงาเป็นตัวกำหนดระดับของค่าน้ำหนัก ความเข้มของเงาจะขึ้นอยู่กับความเข้มของแสง ในที่ที่มีแสงสว่างมากความเข้มของเงาจะเพิ่มขึ้นตาม แสงและเงาเป็นองค์ประกอบที่คู่กัน

การใช้น้ำหนักแสงเงาในผลงาน จะเน้นหลักทฤษฎีของแสงเพื่อให้ภาพนั้นมีมิติมืดและสว่างอย่างชัดเจน จากภาพชุด “แสงสีในวัฒนธรรมล้านนา 1” มีการใช้แสงเงาอย่างชัดเจน แสงเงาที่กระทบลงบนเจดีย์และต้นสลากย้อมจะเป็นไปตามวัตถุของพื้นที่นั้น ๆ โดยแสงในภาพจะใช้สีโทนร้อน เงาในภาพจะใช้สีโทนเย็น ทำให้ผลงานมีความน่าสนใจและสะท้อนเรื่องราวสีสันในภาพ

ภาพที่ 3 การแสดงน้ำหนักแสงเงาที่อยู่ในผลงาน

1.4 สี (Color)

สีที่ใช้ในผลงานเป็นแม่สีวัตถุธาตุ โดยส่วนใหญ่จะใช้สีส่วนรวม (Tonality) โดยให้ส่วนมากเป็นโทนสีเทาและม่วงทั้งหมดของภาพ ซึ่งเป็นสีเพื่อให้ภาพมีความกลมกลืน เป็นเรื่องราวเดียวกัน จะมีแค่บางส่วนที่เป็นสีแท้ (Hue) ของวัตถุนั้น ๆ จะมีการเพิ่มค่าของสีด้วยการผสมสีดำ และการลดค่าของสีด้วยการผสมสีขาว เป็นต้น

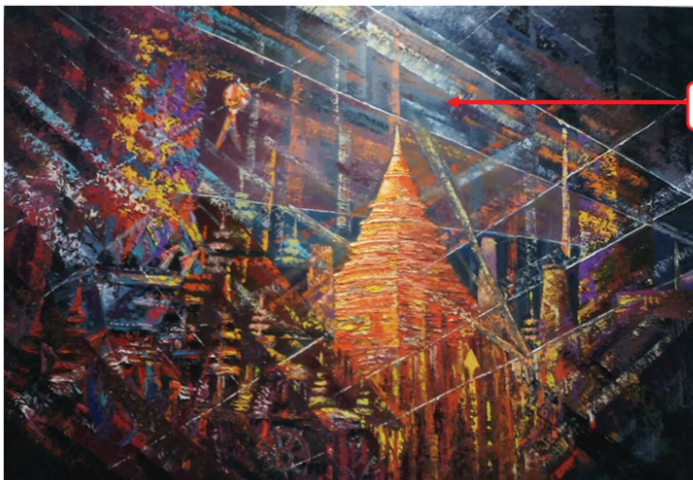
สีน้ำเงิน
สีม่วง
สีแดง

ภาพที่ 4 การแสดงสีที่อยู่ในผลงาน

1.5 พื้นที่ว่าง (Space)

พื้นที่ว่างที่ปรากฏในผลงาน “แสงสีในวัฒนธรรมล้านนา 1” จะอยู่ในส่วนของพื้นที่ท้องฟ้า เพื่อให้ภาพมีพื้นที่ว่าง ผลกระทบของสถาปัตยกรรมไม่ให้นั้นหนักจนเกินไป ทำให้ภาพเกิดมิติและมุมมองกว้างขวางขึ้น การนำพื้นที่ว่างเข้ามาใช้ในผลงาน ทำให้องค์ประกอบภาพมีความเป็นเอกภาพ เกิดระยะมากยิ่งขึ้น

ที่ว่าง

ภาพที่ 5 การแสดงพื้นที่ว่างที่อยู่ในผลงาน

2. การวิเคราะห์ทัศนธาตุ ผลงานสร้างสรรค์ชิ้นที่ 2

2.1 เส้น (Line)

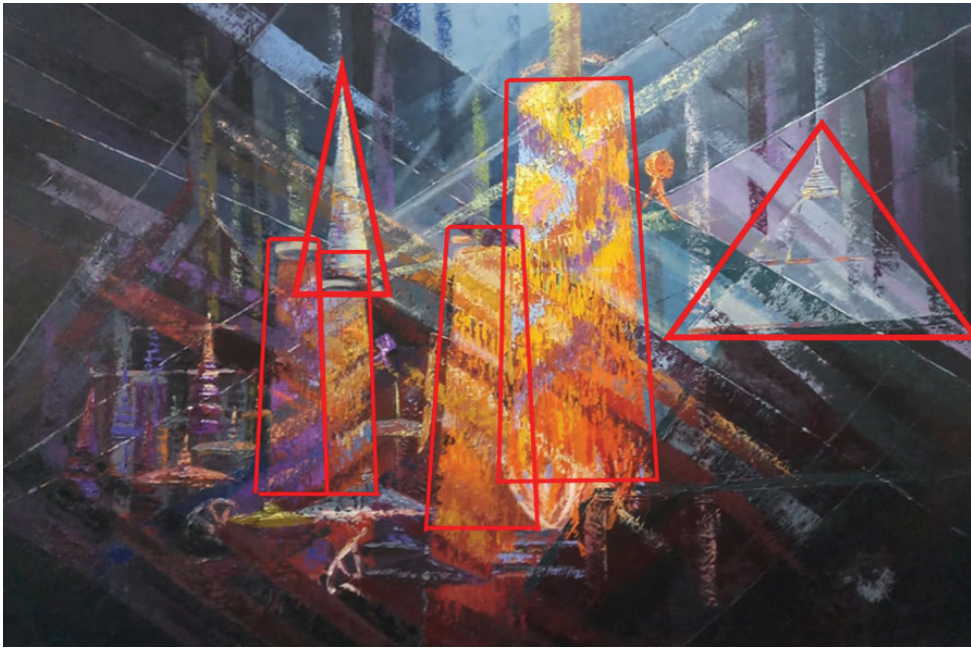
เส้นเป็นทัศนธาตุในการสร้างสรรค์ผลงานช่วยกำหนดทิศทางและระยะของภาพ เส้นที่ปรากฏในผลงานจะเป็นเส้นขอบของรูปร่างรูปทรงของสถาปัตยกรรมโดยส่วนใหญ่ เพื่อกำหนดระยะทิศทางของภาพและง่ายต่อการจัดวางองค์ประกอบเส้นที่ใช้เป็นเส้นตรง เส้นทแยง เส้นโค้ง และเส้นอิสระ ให้เป็นไปตามทิศทางของสถาปัตยกรรมหรือวัตถุที่ปรากฏภายในผลงาน เส้นที่เป็นจุดเด่นที่สุดในผลงานคือเส้นทแยง ซึ่งเป็นลักษณะของการสร้างทัศนียภาพ(Perspective) เพื่อให้ภาพเกิดความรู้สึกกว้าง ลึก ส่วนเส้นตรงแนวตั้งทำให้เกิดความมั่นคงของสถาปัตยกรรม

ภาพที่ 6 การแสดงเส้นทแยงที่อยู่ในผลงาน

2.2 รูปร่าง-รูปทรง (Form)

รูปร่าง-รูปทรงที่ปรากฏอยู่ในรูปร่าง-รูปทรง ของเจดีย์และวิหารนั้น มีการจัดวางองค์ประกอบโดยใช้หลักความสมดุลแบบซ้ายขวาไม่เท่ากัน ส่วนมากจะเน้นเป็นรูปร่าง-รูปทรงของสถาปัตยกรรมและวัตถุต่างๆ มีการลดตัดทอนเป็นรูปทรงเรขาคณิต และรูปทรงอิสระ

ภาพที่ 7 การแสดงรูปร่างรูปทรงที่อยู่ในผลงาน

2.3 น้ำหนักแสงเงา (Tone)

แสงและเงา เป็นองค์ประกอบมีความสำคัญต่อผลงานอย่างมาก แสง เมื่อส่องกระทบกับวัตถุจะทำให้เกิดเงา แสงและเงาเป็นตัวกำหนดระดับของค่าน้ำหนักความเข้มของเงาจะขึ้นอยู่กับความเข้มของแสง ในที่ที่มีแสงสว่างมากความเข้มของเงาจะเพิ่มขึ้นตาม แสงและเงาเป็นองค์ประกอบที่คู่กัน

ในการให้น้ำหนักแสงเงาในผลงาน จะเน้นหลักของแสงเพื่อให้ภาพนั้นมีมิติ มีดและสว่างอย่างชัดเจน จากภาพชุด “แสงสีในวัฒนธรรมล้านนา 2” มีการลงแสงเงาอย่างชัดเจนมีแสงเงาที่กระทบลงบนพื้นแสงจากหลอดไฟทำให้เพื่อตกกระทบลงบนวัตถุ จึงเกิดแสงสว่างและเงาที่ชัดเจนเป็นไปตามวัตถุ พื้นที่นั้นๆ โดยแสงในภาพจะใช้สีโทนร้อนเงาในภาพจะใช้สีโทนเย็น ทำให้ผลงานมีความน่าสนใจและสะท้อนเรื่องราวผ่านแสงและเงาของภาพ

ภาพที่ 8 การแสดงแสงเงาที่อยู่ในผลงาน

2.4 สี (Color)

สีที่ใช้ในผลงานโดยส่วนใหญ่จะใช้สีขั้นที่ 3 เป็นหลัก แต่จะมีการใช้สีส่วนรวม (Tonality) ด้วยโดยให้ส่วนมากเป็นโทนสีเทาอม่วง ทั้งหมดของภาพใช้น้ำหนักสีขั้นที่ 3 เพื่อให้ภาพมีความกลมกลืนกันเป็นเรื่องราวเดียวกัน จะมีแค่บางส่วนที่เป็นสีจริงของวัตถุนั้นๆ ส่วนที่เข้มหรือเงาจะเป็นโทนเทาอม่วงเข้ม และม่วงเข้มเกือบดำส่วนที่สว่างหรือแสงจะเป็นโทนเทาอม่วงที่อ่อนลงมาผสมเหลือง ขาว

สีน้ำเงิน
สีม่วง
สีแดง
สีส้ม
สีเหลือง
สีเขียว
สีฟ้า
สีเทา
สีดำ
สีขาว
สีชมพู
สีน้ำตาล

ภาพที่ 9 การแสดงสีที่อยู่ในผลงาน

2.5 พื้นที่ว่าง (Space)

พื้นที่ว่างที่ปรากฏในผลงาน “แสงสีในวัฒนธรรมล้านนา 2” จะอยู่ในส่วนของพื้นที่ท้องฟ้า เพื่อให้ภาพมีพื้นที่ว่างผลักระยะของสถาปัตยกรรมไม่ให้แน่นหนักจนเกินไป ทำให้ภาพเกิดมิติและมุมมองกว้างขึ้น การนำพื้นที่ว่างเข้ามาใช้ในผลงานทำให้องค์ประกอบของงานเกิดความเอกภาพ ไม่แออัดจนเกินไป

ภาพที่ 10 การแสดงพื้นที่ว่างที่อยู่ในผลงาน

อภิปรายผล

ความสวยงาม และความมีเสน่ห์ของแสงสีในเวลากลางคืนที่เกิดขึ้นภายในงานเทศกาลสีสันของการจัดงานประเพณีสลากย้อม ณ วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร จังหวัดลำพูน

การสร้างสรรคผลงานมีรูปแบบกึ่งนามธรรม (Semi abstract) เป็นการถ่ายทอดผลงานจิตรกรรมที่มีการเลือกสกัดตัดทอนรูปทรงบางส่วนออกไปจากความเป็นจริง โดยรูปแบบอาจจะเปลี่ยนแปลงไป แต่ก็ยังสามารถมองเห็นเค้าโครงดั้งเดิมที่มาจากรรรมชาติได้บ้าง ตามหลักแนวคิดของ สมภพ จงจิตต์โพธา (2562)

การสร้างสรรคผลงานชุด “แสงสีในวัฒนธรรมล้านนา” เป็นการสร้างผลงานในรูปแบบนามธรรม โดยใช้ทักษะทางด้านจิตรกรรม ถ่ายทอดเรื่องราวแสงสีของประเพณีสลากย้อมในบรรยากาศกลางคืน เพื่อแสดงทัศนธาตุตามจินตนาการ ประกอบด้วย เส้น รูปร่างรูปทรง น้ำหนักแสงเงา สี และพื้นที่ว่าง โดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูล จากหนังสือ

สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ผลงานศิลปิน ผลงานตนเอง และการลงมือปฏิบัติฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และเกิดการพัฒนาทักษะฝีมือ และแนวความคิดใหม่ ซึ่งมีความสำคัญ และจำเป็นอย่างมากในการสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบกึ่งนามธรรม (Semi abstract) เป็นการถ่ายทอดที่ผิดแผกไปจากรูปธรรม หรือ แบบเหมือนจริงด้วยการตัดทอนรูปทรงจากของจริงให้เรียบง่าย แต่ยังมีเค้าโครงเดิมอยู่สามารถดูรู้ว่าเป็นภาพอะไร โดยผู้วิจัยเน้นบรรยากาศของภาพที่ยังคงกลิ่นอายของประเพณีสลาที่ย่อม ซึ่งสัมพันธ์กับแนวคิดของสมพร รอดบุญ (ม.ป.ป. : 23) ที่กล่าวถึงที่มาของความคิดในการสร้างสรรค์ศิลปะ เป็นสิ่งที่ทั้งศิลปินและผู้ดูควรให้ความสำคัญอย่างมาก ที่มาของแนวคิดของศิลปิน อันเกิดจากการประมวล ประสบการณ์ต่างๆ จากโลกภายนอก คือ ความคิดและความรู้สึกที่ได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมสองชนิด คือ อิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งได้แก่ สภาพภูมิประเทศ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและ สภาพภูมิอากาศในฤดูกาลต่างๆ กัน นอกจากนี้ อิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมทางสังคมยังเป็นอิทธิพลสำคัญ ที่ยังส่งผลกระทบถึงการสร้างสรรค์ของศิลปิน คือ อิทธิพลของความเชื่อ ศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม ภาวะทางเศรษฐกิจและการเมือง อิทธิพลของค่านิยม การศึกษารวมทั้งอิทธิพล ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ด้วย

การสร้างสรรค์ผลงานผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและประยุกต์การสร้างสรรค์ผลงานในลักษณะเฉพาะโดยใช้เทคนิคจิตรกรรมสีน้ำมัน ในรูปแบบกึ่งนามธรรม (Semi abstract) ซึ่งสะท้อนความมีเสน่ห์ของแสงสีในเวลากลางคืนที่เกิดขึ้นภายในงานเทศกาลสีสนของการจัดงานประเพณีสลาที่ย่อม ณ วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร จังหวัดลำพูน ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำมาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างผลงานศิลปะ โดยใช้ทัศนธาตุ ได้แก่ จุด เส้น สี รูปร่าง รูปทรง น้ำหนัก บริเวณว่าง มาถ่ายทอดเรื่องราวของงาน การสร้างสรรค์ผลงานเป็นการทำให้เกิดสิ่งใหม่ขึ้นในโลกด้วยปัญญา จินตนาการของมนุษย์ โดยสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นนั้นต้องมีลักษณะเป็นต้นแบบในทางใดทางหนึ่งไม่ซ้ำกับสิ่งที่เคยมีอยู่แล้ว หรือเกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์ขึ้นมาเองไม่ลอกเลียนแบบคนอื่น การสร้างสรรค์ต้องมีเสรีภาพมีสุนทรียภาพความนึกคิดอย่างอิสระ มีความริเริ่ม และก้าวหน้าการสร้างสรรค์ศิลปะ ซึ่งหมายถึงการสรรคหาหรือคิดค้นรูปทรง หรือหน่วย (Unit) ที่มีสาระต่อจุดหมายของการสร้างสรรค์หรือจัดระเบียบของหน่วยนั้น หรือหน่วย

เหล่านั้่นทำให้เกิดรูปทรงใหม่ขึ้นเป็นรูปทรงที่มีเอกภาพ (Unity) หรือมีลักษณะเฉพาะตัวของศิลปิน (Individuality) สอดคล้องกับแนวคิดของสุชาติ ฤทธอง (2536) ที่กล่าวถึงหลักการ 2 ประการในการสร้างสรรค์งานศิลปะว่า ประการแรกมีพื้นฐานมาจากความสวยงามของสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ เป็นเงื่อนไขหนึ่งสร้างความรื่นรมย์ ความสนใจ และความประทับใจให้เกิดขึ้นกับมนุษย์ความรู้สึกเหล่านั้่นย่อมดลตรึงอยู่ในใจ แต่ศิลปินย่อมมีธรรมชาติของอารมณ์ และความรู้สึกภายในที่ต้องการถ่ายทอดและแสดงออกเกี่ยวกับการรับรู้ที่ตัวเองมีต่อธรรมชาติให้ ปรากฏต่อสายตาผู้อื่นด้วย โดยผ่านสื่อกลางชนิดต่างๆ เป็นผลงานศิลปะที่มีสาเหตุแห่งศิลปะอยู่สองสาเหตุ และเฉพาะจากสองสาเหตุนี้เท่านั้นที่ทำให้งานศิลปะเกิดขึ้นในโลก สาเหตุแรก คือ สิ่งเร้าจาก วัตถุภายนอก อีกสาเหตุหนึ่งคือบุคลิกภาพของศิลปิน จิตรกรรมจึงเป็นเครื่องมือของศิลปินที่จะถ่ายทอดประสบการณ์ดังกล่าวให้ปรากฏเป็นผลงานทางศิลปะทั้งรูปธรรม และนามธรรม ประการที่สอง มีผลมาจากความปรารถนาของศิลปินที่จะถ่ายทอดโลกภายในที่เข้ามามีความรู้สึกและเข้าใจ ออกมาให้ปรากฏเพื่อสร้างความซาบซึ้ง ความประทับใจ และความยินดีต่อผู้ชม การสร้างสรรค์ ผลงานจิตรกรรม ในประการนี้ ส่วนใหญ่รูปแบบเป็นการสื่อความหมายทางความคิด การแสดงออก และเทคนิคเป็นสำคัญ โดยเฉพาะเส้น สี รูปร่าง รูปทรง ผิวน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- จักรพงษ์ คำบุญเรือง. (2561). **ประเพณีตานสลากเมืองลำพูน**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <https://www.chiangmainews.co.th/page/archives/520543/>.
- เทียนชัย ตั้งพรประเสริฐ. (2540). **องค์ประกอบศิลป์ 1**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: เพ็ญฟ้าพรินติ้ง.
- มณี พยอมยงค์. (2537). **ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย**. เชียงใหม่ : ส.ทรัพย์การพิมพ์.
- สมพร รอดบุญ . (ม.ม.ป.). **ที่มาของการสร้างสรรค์ศิลปะของศิลปิน**. [ม.ป.ท.]
- สมภาพ จงจิตต์โพธา. (2562). **จิตรกรรมสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ : วาดศิลป์.
- สุชาติ ฤทธอง. (2536). **หลักการทัศนศิลป์**. กรุงเทพฯ : อักษรกราฟฟิค.